

- FODOK -

Nederlandse Federatie van Ouders van Dove Kinderen

Leesbevordering bij prelinguaal dove kinderen en jongeren

Inleiding

Kinderen die doof geboren zijn, of die dat werden in de eerste levensjaren, dus vóór de taalontwikkeling goed op gang gekomen is, hebben zeer veel moeite met het verwerven van de landstaal (de gebarentaal laten wij hier buiten beschouwing). Ondanks het intensieve taalonderwijs dat het dovenonderwijs biedt, is het gemiddelde leesniveau van dove schoolverlaters (rond 18 jaar) dat van ± 8-jarige horende kinderen. Slechts 30% van de prelinguaal doven heeft goed begrijpend leren lezen. Dit betekent dat de meesten hun leven lang moeite hebben met het lezen van een krant en ander informatiemateriaal. Omdat de meeste gesproken informatie voor hen ontoegankelijk is (radio, niet ondertitelde tv-programma's, etc.) is het van groot belang om enerzijds het (leren) lezen te stimuleren, en anderzijds om alternatieve vormen van informatieoverdracht te creëren.

Lezen

Het doorsnee kinder- of jeugdboek dat qua inhoud interessant is voor een doof kind, is te moeilijk qua taalgebruik. In de meeste gevallen worden deze boeken dan ook niet gelezen. Het gebrek aan oefening in het lezen heeft weer nadelige gevolgen voor de (Nederlandse) taalontwikkeling, waarmee een vicieuze cirkel ontstaat, die alleen doorbroken kan worden als naast het formele taalonderwijs ook toegankelijk leesmateriaal beschikbaar is, o.a. in de vorm van aangepaste boeken.

De obstakels bij het lezen vormen een complex geheel. Zo leveren de woordenschat en de zinsbouw problemen op. Daarnaast zijn ook inzicht in verhaalstructuren en vermogen tot anticipatie op het verhaalverloop nodig om een boek goed en met plezier te kunnen lezen. Deze laatste twee aspecten zijn bij dove kinderen vaak zwak of (nog) niet ontwikkeld doordat zij weinig of niet worden voorgelezen en doordat verhalende video- en tv-programma's en toneelvoorstellingen voor jonge horende kinderen voor hen over het algemeen ontoegankelijk zijn. (In dit verband moet opgemerkt worden dat toneelvoorstellingen in gebarentaal, o.a. door het Handtheater, van grote waarde zijn.)

Een bijkomend facet is de beperkte wereldoriëntatie bij dove kinderen. Vanwege de communicatieproblemen hebben zij doorgaans een groot gebrek aan achtergrondkennis.

Informatie

Als gevolg van eerder genoemde communicatiebeperkingen en de – in de meeste gevallen blijvende – leesproblematiek, zijn doven verstoken van informatie die nodig is om goed te kunnen functioneren in de horende maatschappij. Het informatiegebrek heeft verstrekende consequenties op alle terreinen van de samenleving: opvoeding, opleidingsmogelijkheden, arbeidsmarkt, sociale voorzieningen, consumentenzaken, rechtspositie, politiek, gezondheid, vrijetijdsbesteding.

Ook van horenden kan niet verwacht worden dat men tot in details geïnformeerd is over deze zaken, maar basale kennis is doorgaans aanwezig en voor hen is toegankelijke informatie vrij gemakkelijk verkrijgbaar.

Bovenstaande beschrijving is slechts een zeer beknopte en onvolledige weergave van de realiteit. Prelinguale doofheid is een buitengewoon complexe handicap met ingrijpende gevolgen.

Initiatieven FODOK

De FODOK werkt reeds zo'n twintig jaar aan een samenhangend pakket. De volgende activiteiten zijn ontplooid:

Onderzoek

- Door linguïsten is onderzoek gedaan naar de leesproblematiek bij dove kinderen en dove jongeren.
- In samenwerking met de City University van Londen en de Universiteit van Hamburg, is door de FODOK (als hoofdcontractant en coördinator) een twee jaar durend onderzoek (*Signing Books*¹) gedaan naar
 - o uiteenlopende technische aspecten van de vervaardiging van gebarentaalproducties (video, cd-rom, etc.) voor dove kinderen en volwassenen
 - o de voorkeuren van de gebruikers van dit materiaal
 - o de beschikbaarheid van gebarentaalproducties in Europa
 - o de (o.a. financiële) verschillen tussen het bibliotheekwerk voor blinden en dat voor doven in Europa.

Dit omvangrijke onderzoek werd gefinancierd door de Europese Commissie.

Speciale uitgaven

- Een vijftiental eenvoudige boekjes (geschreven door leerkrachten van een doveninstituut) werd in eigen beheer uitgegeven.
- Uitgeverij Leopold heeft vijftien boeken voor dove kinderen uitgegeven, onder redactie van de FODOK (de reeks is om financiële redenen door de uitgever gestopt).
- Reeds tien jaar lang worden jaarlijks drie boeken uitgegeven voor dove jongeren en andere jongeren met taalmoeilijkheden (Troef-reeks). De FODOK-redactiecommissie selecteert en becommentarieert de manuscripten en onderhoudt de contacten met de auteurs m.b.t. bijstelling van de teksten. Van Tricht uitgeverij verzorgt – zonder winst – de vormgeving, druk, publiciteit en verkoop.

De boeken zijn nadrukkelijk niet bedoeld als 'eindstation', maar als opstap naar het gewone boek en als stimulans om te kunnen ervaren dat lezen leuk kan zijn.

Keuzelijsten

Aan de hand van criteria, opgesteld op basis van de onderzoeksresultaten, werden/worden de 'gewone' kinder- en jeugdboeken die de laatste veertien jaar verschenen, gescreend op mogelijke bruikbaarheid voor het 'gemiddelde' dove kind. Geschikt geachte (voor)leesboeken en informatieve boeken werden/worden opgenomen in de FODOK-Keuzelijsten, die in eigen beheer worden uitgegeven; in druk en op cd-rom met een auto-

¹ *Guidelines for the Production, Publication and Distribution of Signing Books*. Signum GmbH Verlag / FODOK, 2000

matisch zoekstelsel (voor Windows en Mac). De Keuzelijsten zijn ook te raadplegen via internet: www.fodok.nl.

Overleg en samenwerking met professionals en ouders

De FODOK stimuleert en (waar nodig) initieert samenwerking van deskundigen in het dovenonderwijs op het gebied van het lezen. Onderlinge uitwisseling van expertise kan de kwaliteit van het leesonderwijs in hoge mate bevorderen.

Onderzoek heeft uitgewezen dat betrokkenheid van ouders van het grootste belang is bij het ontwikkelen van leesvaardigheid en leesplezier bij dove kinderen, dit vanwege de complexiteit van taal- en leesontwikkeling bij dove kinderen. Ouders moeten hierover bij herhaling geïnformeerd en geïnstrueerd worden. Ook worden ouders betrokken bij het ontwikkelen van ideeën en strategieën om het begrijpend lezen en het leesplezier te verbeteren (zoals voorlezen, verhalen in gebarentaal bekijken, samen lezen).

Continuering FODOK-projecten leesbevordering

De FODOK wil in de komende jaren een fundamentele bijdrage blijven leveren aan de leesbevordering van dove kinderen/jongeren door minimaal:

- a. in samenwerking met onderwijsdeskundigen en ouders het begrijpend lezen bij dove kinderen te (doen) verbeteren om daarmee bij te dragen aan de leesvaardigheid en het leesplezier van dove kinderen;
- b. een voortdurende update en nieuwe uitgaven van de Keuzelijsten te verzorgen;
- c. de uitgave van stimulerend en toegankelijk leesmateriaal te continueren;
- d. ouders, dienstverleners en docenten te blijven informeren over de noodzaak van het stimuleren van het lezen.

FODOK, 2006